

**Yeshiva University's
Center for the Jewish Future
and**

Congregation Keter Torah present

***Mourning for
Yerushalayim in 2019
Tisha B' Av 5779***

Rabbi Dr. Jacob J. Schacter

jschacte@yu.edu

August 11, 2019 • י' אב תשע"ט

The Worldwide Webcast is sponsored

in appreciation of Rabbi Dr. Jacob J. Schacter & Yeshiva University and in commemoration of the 41st Yahrzeit for Helen Friedman Kuflik, Hodel Ruchama bat Avraham Shlomo v'Etta Malka, and in memory of Betty Blum Rockoff, Bryna Ita bas Chanoch Henoah V'Bayna Rachel, by Dr. Avi and Shuli Rockoff of Boston.

**Tisha B'av Presentation hosted and sponsored
by Congregation Keter Torah, and by**

Diana & Michael Feintuch and family to commemorate the yartzeit of Michael's grandfather, Dovid Leib ben Shmuel Zelig, David Boodman, z"l

Batya & Nachman Paul to commemorate the yartzeit of Batya's grandfather, Chaim Eliezer ben Zalman, Eli Muller, z"l, and in memory of Rochel Leah bat Moshe, Rochelle Shoretz, z"l

INTRODUCTORY SHIUR

**WHY DOES TISHA
B'AV MATTER IN
2019?**

מדרש איכה רבתי

(ד) בלע

עברו בעיר אחרי הכו אל החום עינכם ואל החמלו וכן נהרגו ובתלה ופך גשמים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התיז אל הגש וממקדשי תחלו, והואך זה, אלא בארזה שעה קצרה קמיתוריא לפני כמא הכבוד, אמרה לפני רבן העולם איזה מהן נהרג על שמך איזה מהן נפצע מחו על שמך איזה מהן נהן נפשו על שמך, אמר אך בהם כרי שמר. רבי איבו אמר אמר הקדוש ברוך הוא יחרב ביהם ואל היגע יד בעדיקים ורבי יהודה ברבי סימן אמר הוא והם יש בהם כרי שמר. רבי תמוסא רבי אבא בשם רבי אבא אמר מעולם לא אמר הקב"ה דבר טוב וחור בו וכאן חור בו, הדא היך (שם) וממקדשי תחלו אל היקרי ממקדשי אלא וממקדשי תחלו, מיד מה כתיב ויחלו באנשים הוקנים אשר לפני הבית, וכתיב ויאמר אליהם טמאו את הבית ומלאו את החצרות חללים צאו ויצאו והכו בעיר, וכתיב יהוה כהנתם ונאשאר אני ואפלה על בני ואועק ואוסר אתה איני יי המשחית אתה את כל שארית ישראל ואין שארית אלא צדיקים, לכך בא ואמר בלע יי ולא חטל וגומר:

עברו בעיר אחרי הכו אל החום עינכם ואל החמלו וכן נהרגו ובתלה ופך גשמים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התיז אל הגש וממקדשי תחלו, והואך זה, אלא בארזה שעה קצרה קמיתוריא לפני כמא הכבוד, אמרה לפני רבן העולם איזה מהן נהרג על שמך איזה מהן נפצע מחו על שמך איזה מהן נהן נפשו על שמך, אמר אך בהם כרי שמר. רבי איבו אמר אמר הקדוש ברוך הוא יחרב ביהם ואל היגע יד בעדיקים ורבי יהודה ברבי סימן אמר הוא והם יש בהם כרי שמר. רבי תמוסא רבי אבא בשם רבי אבא אמר מעולם לא אמר הקב"ה דבר טוב וחור בו וכאן חור בו, הדא היך (שם) וממקדשי תחלו אל היקרי ממקדשי אלא וממקדשי תחלו, מיד מה כתיב ויחלו באנשים הוקנים אשר לפני הבית, וכתיב ויאמר אליהם טמאו את הבית ומלאו את החצרות חללים צאו ויצאו והכו בעיר, וכתיב יהוה כהנתם ונאשאר אני ואפלה על בני ואועק ואוסר אתה איני יי המשחית אתה את כל שארית ישראל ואין שארית אלא צדיקים, לכך בא ואמר בלע יי ולא חטל וגומר:

פסוק

(ד) בלע (מלתי כתיב) אמר ה' נשמרת עלו ארבע מלות ומשמתי. ופיך כען: (נאומי של ופקח) האיום שבו כען כ"י שכן פשרה רבנו מלכות שקדו השם: (כ"י סוף דרש כ"י ור"י סוף דרש) לרד להיות מקודש רכי הוה דרש כלל חסן וחכ"כ רבי יוחנן הוה דרש שיתח חסן: כיון ערכי הוה קודם רבי יוחנן כופן ויהוה נולד ממנו (אמיתת אמרים) ויערפו שמים מעשים אטמו כיראל אשר פליהם נאמר בלע ה': (ולא רכבי יוחנן יתיר) ולא שר"י היה יודע שיהיה למנו הרכה. אלא רבי פ"י שיהיה פסוק לחרוב היה קשה פלז וביבה ויהיה לרד להחמם ולפסוק. אכל רבי יוחנן לא היה קשה פלזו כ"כ מפני שהיה אמר הוה דרש הרכה: (אל הקרי כוכב בר) כוכב בספר מאור מיניס כאלק אמר ביה פרק י"ב אמר כדברי התיים שלהם שוב נן פויבא מתחילה היה. שט כר כוכבא תך מאשר שולמוס של חריוטום היה כמו אכוכ כוהו כ כוכבא: (ר' פקיבא כר הוה חמי ליה להדין כר כוכבא) פ"י כשהיה חולה הללחו כוכבא פמיס

בשלשה פרקים פרק רביעי תענית

עברו בעיר אחרי הכו אל החום עינכם ואל החמלו וכן נהרגו ובתלה ופך גשמים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התיז אל הגש וממקדשי תחלו, והואך זה, אלא בארזה שעה קצרה קמיתוריא לפני כמא הכבוד, אמרה לפני רבן העולם איזה מהן נהרג על שמך איזה מהן נפצע מחו על שמך איזה מהן נהן נפשו על שמך, אמר אך בהם כרי שמר. רבי איבו אמר אמר הקדוש ברוך הוא יחרב ביהם ואל היגע יד בעדיקים ורבי יהודה ברבי סימן אמר הוא והם יש בהם כרי שמר. רבי תמוסא רבי אבא בשם רבי אבא אמר מעולם לא אמר הקב"ה דבר טוב וחור בו וכאן חור בו, הדא היך (שם) וממקדשי תחלו אל היקרי ממקדשי אלא וממקדשי תחלו, מיד מה כתיב ויחלו באנשים הוקנים אשר לפני הבית, וכתיב ויאמר אליהם טמאו את הבית ומלאו את החצרות חללים צאו ויצאו והכו בעיר, וכתיב יהוה כהנתם ונאשאר אני ואפלה על בני ואועק ואוסר אתה איני יי המשחית אתה את כל שארית ישראל ואין שארית אלא צדיקים, לכך בא ואמר בלע יי ולא חטל וגומר:

עברו בעיר אחרי הכו אל החום עינכם ואל החמלו וכן נהרגו ובתלה ופך גשמים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התיז אל הגש וממקדשי תחלו, והואך זה, אלא בארזה שעה קצרה קמיתוריא לפני כמא הכבוד, אמרה לפני רבן העולם איזה מהן נהרג על שמך איזה מהן נפצע מחו על שמך איזה מהן נהן נפשו על שמך, אמר אך בהם כרי שמר. רבי איבו אמר אמר הקדוש ברוך הוא יחרב ביהם ואל היגע יד בעדיקים ורבי יהודה ברבי סימן אמר הוא והם יש בהם כרי שמר. רבי תמוסא רבי אבא בשם רבי אבא אמר מעולם לא אמר הקב"ה דבר טוב וחור בו וכאן חור בו, הדא היך (שם) וממקדשי תחלו אל היקרי ממקדשי אלא וממקדשי תחלו, מיד מה כתיב ויחלו באנשים הוקנים אשר לפני הבית, וכתיב ויאמר אליהם טמאו את הבית ומלאו את החצרות חללים צאו ויצאו והכו בעיר, וכתיב יהוה כהנתם ונאשאר אני ואפלה על בני ואועק ואוסר אתה איני יי המשחית אתה את כל שארית ישראל ואין שארית אלא צדיקים, לכך בא ואמר בלע יי ולא חטל וגומר:

עברו בעיר אחרי הכו אל החום עינכם ואל החמלו וכן נהרגו ובתלה ופך גשמים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התיז אל הגש וממקדשי תחלו, והואך זה, אלא בארזה שעה קצרה קמיתוריא לפני כמא הכבוד, אמרה לפני רבן העולם איזה מהן נהרג על שמך איזה מהן נפצע מחו על שמך איזה מהן נהן נפשו על שמך, אמר אך בהם כרי שמר. רבי איבו אמר אמר הקדוש ברוך הוא יחרב ביהם ואל היגע יד בעדיקים ורבי יהודה ברבי סימן אמר הוא והם יש בהם כרי שמר. רבי תמוסא רבי אבא בשם רבי אבא אמר מעולם לא אמר הקב"ה דבר טוב וחור בו וכאן חור בו, הדא היך (שם) וממקדשי תחלו אל היקרי ממקדשי אלא וממקדשי תחלו, מיד מה כתיב ויחלו באנשים הוקנים אשר לפני הבית, וכתיב ויאמר אליהם טמאו את הבית ומלאו את החצרות חללים צאו ויצאו והכו בעיר, וכתיב יהוה כהנתם ונאשאר אני ואפלה על בני ואועק ואוסר אתה איני יי המשחית אתה את כל שארית ישראל ואין שארית אלא צדיקים, לכך בא ואמר בלע יי ולא חטל וגומר:

עברו בעיר אחרי הכו אל החום עינכם ואל החמלו וכן נהרגו ובתלה ופך גשמים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התיז אל הגש וממקדשי תחלו, והואך זה, אלא בארזה שעה קצרה קמיתוריא לפני כמא הכבוד, אמרה לפני רבן העולם איזה מהן נהרג על שמך איזה מהן נפצע מחו על שמך איזה מהן נהן נפשו על שמך, אמר אך בהם כרי שמר. רבי איבו אמר אמר הקדוש ברוך הוא יחרב ביהם ואל היגע יד בעדיקים ורבי יהודה ברבי סימן אמר הוא והם יש בהם כרי שמר. רבי תמוסא רבי אבא בשם רבי אבא אמר מעולם לא אמר הקב"ה דבר טוב וחור בו וכאן חור בו, הדא היך (שם) וממקדשי תחלו אל היקרי ממקדשי אלא וממקדשי תחלו, מיד מה כתיב ויחלו באנשים הוקנים אשר לפני הבית, וכתיב ויאמר אליהם טמאו את הבית ומלאו את החצרות חללים צאו ויצאו והכו בעיר, וכתיב יהוה כהנתם ונאשאר אני ואפלה על בני ואועק ואוסר אתה איני יי המשחית אתה את כל שארית ישראל ואין שארית אלא צדיקים, לכך בא ואמר בלע יי ולא חטל וגומר:

כ"ר כ"א / י"ג . מ"ח . י"ג
 "ה"ן / א"ח ה"ב"ר"ק

קודם גדלות אבל תינוק אינו משלים כלל מדרבנן וגדלות הוא
 בתינוק י"ג שנה ויום א' ובתינוקת י"ב שנה ויום א' והמלך והכלה
 ברחיצה ביום זה מה דינם . ועוד אזכיר לך כאן משאירז"ל ג"כ
 בתענית פ"ב הידוע שהוא מדרבנן ואע"פ שרחוקים מאוד שני
 הימים אלו במעמן ובכל עניינם לפי ששם תענית כוללן נדבר בו
 מעט ואודיעך (יא) שהחמירו בו חז"ל בכל ענייניו כמו ביה"כ
 להפסיק מבע"י . ובפיכה ובנעילת הסנדל ובתשעה"ם ועוברות
 ומניקות שמתענות בו כשאר העם מה שאין עושות כן בשאר
 תעניות בסוף פ"א [דתענית] דמסיק רב אשי התם נקוט מציעותא
 בידך ויתר פרטי הסצוה זו מבוארים במס' יומא (א"ח סי'
 תרי"ב) (יב) ונוהגת בב"ס ובכ"ז בזו"ג ועובר זה ואכל ביה"כ
 כשיעור הכותבת במל עשה ועבר על לאו שיש בו ברת שנאמר
 כי כד הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה אבל או
 שתה כשיעור זה (יג) בשננה חייב קרבן חטאת קבועה :

ה"ל כ"ר כ"א

מ"ח ת"י

הלכות תעניות

פסחים דף נ"ד אין בין צ"ב ליו"כ אלא שזכ ספיקו
 אסור חכ ספיקו מותר וכ"י הא לכל דברים זה
 חכ שוק מסייע לרי אלמור דארי"א אסור לו לאדם שישע
 אלצבו צמים צמ"ב כדרך שאסור להושיע אלצבו צו"כ"כ
 מיהיזי אין בין צ"ב לתענית ליבור אלא שזכ אסור בעשיית
 מלאכה חכ מותר בעשיית מלאכה וכ"י הא לכל דברים
 זה חכ שוין ואילו גבי תענית ליבור הניח כשאמרו אסור
 ברחי"ה לא אמרו אלא כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו לא אמר
 רב פפא תנא קולי קולי קתני, ובתוס' שם הקשו דברי גס
 בלא מילתי דרי"א דאסר להושיע אלצבו צמים ל"ל קולי
 קולי קתני דהא צמ"ב לכל הפחות כל גופו אסור לפילו
 בלונן ובתענית ליבור מותר בלונן כדמוכח בפ"ק לתענית
 טכ"ל

והגראה לומר בזה, דהנה בלמח צמ"ב נאמרו צו שני
 דינים, חדא דין תענית, ושנית נוהגים צ"י דיני
 אצלות וכדתניא בתענית דף ל' כל מלות לנוהגות צאלל
 נוהגות צמ"ב, ורחי"ה בעלמא אסורה צמ"ב מתרי עשמי, חדא
 משום איסורא לתענית דאסור גס צרחי"ה, ושנית מדין
 אצלות, ובמבואר לכדיא בצבדיותא בגיל דקתשיב לרחי"ה
 צבדי מלות לנוהגות צאלל שנוהגות צמ"ב, ויפריש צפניש"י
 דגרים

(יא) **שהחמירו** בו סי' ע' פ' מקום שנהגו מבואר דאיכא פלוגתא אם
 ט"ב צה"ש אסור וער"מ פ"א מה' תענית דפסק דכה"ש
 של אסור וע"ש צמ"מ ש"א אע"פ דפסק דרבנן להקל ט'. ונראה הטעם טפ"י
 המבואר בראשונים דט"ב היום ג"כ צמנהגא תליא מלתא דבזמן שאין שלום ט'
 גס ט"ב צב"ל תליא מלתא רק קבלו עליהם מחמת שהוכפלו ט'. והנה בזמן שמד
 ח"ו התענית מדברי קבלה וד"ק כד"מ דמי א"כ צה"ש של אסור דהוי כמו ספק
 שורה ע' צמ"א צמנהגא א"כ אף בזמן שאין שמה מ"מ קבלו עליהם כחומר דברי
 קבלה ע"כ הוי צה"ש של אסור ושמואל סובר דמ"מ כיון דהוי האידנא רק מדרבנן
 צה"ש שלו מותר וע' צמ"מ כתב דהו"ל ליתא צמ"ב וכ"ה בתוספות פ"ק מקום
 שנהגו דדוקא צמ"ש אסור אבל צה"ש שרי וא"ל להוסיף מחול על הקודש וכ"כ
 דעת הר"מ שם . וע' ר"מ צפ"י המסקנה סוף הענין בתענית דתענית דברים כו'
 מבואר צפ"י דיש הו"ל צמ"ב כמו צה"כ ע"ש . וכ"פ דהר' פטייס צמ"ב חוץ מה
 שאסורים מטעם אצילות מבואר צמ"ש כל מלת הטהגים צאלל טהגים צמ'
 צאלל והר' פטייס הג"ל אסורים גס כן צאלל מ"מ אסורים ג"כ צמ' צאלל דהשוו
 התענית ליה"כ וזה הוי בכלל פניו כמו צה"כ דאין הטעם משום אבל רק הוי
 בכלל פניו . ור"ה דמתמת אצילות מותר לרחוק פניו ידיו ורגליו בלונן מבואר
 צמ"ש וביו"ד ובצ"ב אסור אפי' להושיע אלצבו צמים כי חוץ מטעם אצילות הטעם
 מתמת פניו ומז"ל השו"ה ליה"כ ולפיכך צאלל חל צ"ב צמנת דנחה אחר השבת דיש
 שיטת צמ"ה וכ"פ הרמ"א צמ"ש דצמנת טהגים דבר שצנעט והאשכמוס
 טהגים כן ומותרים צמי שהולך למבול צמנת זה ומ"מ לא נשמע ולא נראה מי
 שיחמיר שלא לרחוק פניו וידיו כמנהגו המיד אלא פשוט כל שהוא מתמת תענית
 כגון אכילה או שתיה ורחי"ה ידים ופניו כיון דתענית נחה נחה מכו"כ כיון
 דלרכילי ושומים א"כ מותר לרחוק ג"כ אף רחי"ה כל הגוף או סיכה דהוא צמ"ב
 מטעם אצילות ג"כ ולשיטה זו דיני אצילות לא נחה ממקומו וטהו צנעט אבל
 מתמת פניו כמו יה"כ נחה מכו"כ כיון דהאכילה נחה נחה הכל ח"פ :

Joseph Epstein, ed., Shivrei Ha Rav
(Chabokan, 1971, 1991)

A Eulogy for R. Hayyim Heller

This essay contains an analysis of *avelut* and our relationship to the dead; a statement of the significance of communion between generations; and a moving evaluation of R. Hayyim Heller, his personality and his way of thinking. Several footnotes of halachic interest can be found in the original Hebrew version, published in *Dinei Hagai veHa'araha*. The translation is dedicated to the memory of David Carmy z"l.

I. "The Reward of the Eulogy—the Mourful Cry"

Although the eulogy (*hesped*) is one aspect of *avelut*, it differs in its legal manifestations from *avelut*, which is expressed through *shiva* and *sh'Yosim*.

1. The obligation of *shiva* and *sh'Yosim* devolves only upon the immediate family while the obligation of the eulogy includes the distant as well. Our Sages spoke severely of neglect in eulogizing a scholar or, for that matter, any decent person.

2. The act of eulogizing, as opposed to the *avelut* of *sh'Yosim* and *shiva*, is not is not defined by specific acts. The external act of eulogizing, of enunciating words of grief and lamentation, is no more than an instrument through which the goal is realized—"grief or heartfelt sorrow."

The phrase "grief or heartfelt sorrow" (*avelut o aninut shebalev*) indicates a dual act—intellectual and emotional. "Heart," as a figure of speech, is the subject of objective cognition and subjective experience. Mourning in the heart evolves, in rectilinear fashion, from the cognition to the experience. Its point of origin is the honest inspection of

הגדה ופירוש
עמוד 137-138

פליטת סופרים

אגרת דהספידא זלוני *

א

אף-על-פי שההספד הוא אמת הבחינות של אבלות, שונה הוא בחלוטו מן האבלות, המתבטאת בניהוג שבעה ושלושים—בשני דברים:

- א. חובת ניהוג שבעה ושלושים חלה על הקורבנים בלבד, בשעה שחייב ההספד כולל גם את הרחוקים (תכמינו החמיירו בעונש ההרתלות בהספדו של חכם, ואפילו של סתם אדם כשר).
- ב. ההספד, בניגוד לאבלות שבעה ושלושים, מופקע מחלות של ניהוג על-ידי פעולה מסוימות.² הפעולה החיצונית של הספד והוצאת דברי יגון וקרינה זינה אלא בחינת כלי ידו מתגשמת והמטרה—אבלות או איניות שבלב.³

ב

המטבע "אבלות או איניות שבלב" מצוין פעולה כפולה—שכלית וגם רגשית. "הלבי", כשם מושאל, נושא את ההכרה האוב-
"קטיבית וגם החוויה הסובייקטיבית. אבלות שבלב מתפתחת בקו ישר מן ההכרה אל החוויה. נקודת מוצאה היא ההשתללות הבלתי-מושגת באישיותו של הנפטר, בצביונה הסגולי, על כל כשרונויותיה, כוחותיה ומזויותיה, שמתוכה נולדת הערכת חשיבותו כיחיד וכאיש החברה, בחייו, ונודל ההפסד שנגרם על-ידי העדרו. נקודת תכליתה של האבלות היא ההתחלחלות הנפשית הגמורה של המתאבלים, התפרצותה של חויית סבל, הנפנית לתפיסת היקניות והשיממון שבקיום האדם בכלל, ולכל הטראגדיקה הכרוכה באבדן איש ותעוד ידיו, בפרט.

Joseph B. Soloveitchik

A TRIBUTE TO THE REBBITZEN OF TALNE*

The *hesped* (funeral oration), an ancient Biblical institution, pursues a two-fold objective. It seeks, first of all, to make people weep. "*Agra de-hespeda daluyé* — the merit of a funeral oration is in raising the voice." The Halakhah did not like to see the dead interred in silent indifference. It wanted to hear the shriek of despair and to see the hot tear washing away human cruelty and toughness. "And Abraham came to mourn for Sarah and to weep for her." To mourn, to feel a great sorrow, to be of a distressed mind when confronted with death is, according to the Halakhah, a cathartic experience. It reminds proud, vain and egotistical man of a frightening reality which we all like to forget — namely, the reality of death. It is true, of course, that Judaism has never been death-centered, that it never tried to motivate the religious activity of man by having him encounter death. In fact, the reverse is the case. Our religious consciousness has always been life-oriented and in-life rooted. Nevertheless, to have man recall what he has been trying hard to forget is redeeming and cleansing; the whole halakhic structure of *avelut* rests upon this assumption.

Be'torato shel R. Meir katuv: tov me'od zeh ha-mavel. A marginal note in the Scroll of R. Meir said that with regards to the assertion of the Bible that "God saw everything that He had made and behold it was very good, "*tov me'od,*" the phrase "very good" includes also death.

* * *

The second objective is a different one. At this level the *hesped*

turns into *kilus*, eulogy, informative and instructional. Instead of addressing ourselves, as we do at the first level, to the heart, we try now to contact the mind. We no longer try to arouse emotions. We seek to stimulate thoughts by telling a story. What kind of story? Of course, there is only one story to be told — the life-story of the deceased. This time the oration becomes a portrayal of the person whom we bid farewell forever.

Of course, this description of the function of the *hesped* is quite paradoxical. The person lived many years in a town, made friends, was active in public affairs, meeting people, talking to them, living, praying and doing things together. Disaster struck and the person died suddenly. Acquaintances and friends assembled to mourn, to pay the last tribute to the person whom they knew very well. So why is it necessary to start de novo and re-introduce a person to old friends?

Yes, it is strange. However, strangeness does not alter a tragic, perhaps a tragi-comical reality, that man or woman until his or her last day on earth remains a sealed book even to his or her closest friends who supposedly knew him or her well. Anonymity is an integral part of the human existential destiny. *Sof davar, hakol nishma* — the end of the matter, all is heard (Ecclesiastes 12:13; see Midrash Rabbah). Only at the conclusion of the *davar*, the human career, only at the end of the life story of the man or woman, do people become inquisitive. Only then do they begin to inquire about him or her. Who was he or she? Only then *hakol nishma* — all kinds of questions are asked.

A while ago people simply did not care. Now they are concerned; now they do care. Yesterday the question could have been easily answered. It could have been addressed directly to him or her. Today we know not of whom to inquire, we know not who is in a position to answer this question. Nevertheless, the Halakhah insisted that the question be raised.

II

With your permission I wish to ask the strange question which a *maspid* (funeral orator) must address to the grieving congregation: who was the Rebbitzin of Talne, this noble woman who

לאכול בסעודה המפסקת כדי שלא יתחייבו בזימון אלא כל אחד ישב לבדו ויכרך לעצמו: כ ז' יכל זה בסעודה המפסקת שאין דעתו לאכול עוד אחריה סעודת קבע וכשהוא אחר הצות אבל אם היה קודם הצות או אחר הצות (כ) ודעתו לאכול אחריה סעודת קבע אין צריך לזוהר בדברים הללו: הגה ומנהג בבל גלילות אשכנז לאכול קטעה קודם מנחה (כא) ואח"כ מתפללין מנחה ומוקדים סעודה מפסקת (מהרי"ל) ומהגין (י) (כב) להרמב"ם קלט בסעודה ראשונה כדי שלא ייק להם התענית והאיל ופוסקים מטעם יום כמו ז' י"ג ויש קלט ראיה לזה ממדרש איכה רמזי מיהו מי שיוכל לנסף עלמנו יודע עלמנו שאין התענית מועיל לו ומממיר על עלמנו נקרא קדוש בני"ל: י' אם חל ת"ב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחר השבת (כג) אוכל (יא) [ד] כבשר ושוחה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו בסעודת שלמה בעת מלכותו (מיהו לרין (יג) להפסיק (כד) מטעם יום) (סמ"ק): יא מי שקבל עליו תענית שני וחמישי כל ימות השנה (כה) ואירע ערב תשעה באב להיות בשני ישאל על נדרו או (כו) ילדה תעניתו * ופורע: הגה והגאונים

באר היטב

לא זמנו דלא משיב קביעות. אחרונים עמ"א: (י) להרמב"ם רש"ל וכ"כ כתב דגדול עונם מנשוא נפרע לידעי מורה ומאן דחש למנהג הש"ע ירבה בסעודה קודם חלות והרבה קדושים משראל מין אוכלים סוף תשביל בעט"ב כל היום מלאמי ועין ט"ו ומ"א: (יא) בשר. ואסור למנוע אע"ג דאין חיוב לאכול בשר בשבת מ"מ כיון שנמנע מהם חל מילה באותו שבת יעשה הסעודה קודם מנחה. מ"א: (יב) להפסיק. כחכ הנאר היטב אשר לפני וי"ע בנשיי תענית דף כ"ט דכתב דל"ס להפסיק עכ"ל ע"ש. ולא דק דמ"ש רש"י שם אינו מפסיק סעודתו וכ"ו ר"ל דל"ס אוכל סעודה מפסקת אלא מותר

שערי תשובה

הגמ"ל ברי מקצ"ט שכתב שהיה לו סרבל גרוע שלא להפסיק נדודי מטעם דלא חש לה. מ"מ נראה כיון שמומר לשב על הסק יש לעשות כן לחוש לדברי קבלה שכתב מהרי"ט: [ד] בשר. עמ"ש ועי' מ"ש אלו"ו בב"ש הנאמרו בד אפרים שחלק על הגמ"ל מה והימלו בב"י וכחכ דבין מול ואסור למנוע אע"ג דאין חיוב לאכול בשר בשבת מ"מ כיון שנמנע מהם חל מילה באותו שבת יעשה הסעודה קודם מנחה. מ"א: (יב) להפסיק. כחכ הנאר היטב אשר לפני וי"ע בנשיי תענית דף כ"ט דכתב דל"ס להפסיק עכ"ל ע"ש. ולא דק דמ"ש רש"י שם אינו מפסיק סעודתו וכ"ו ר"ל דל"ס אוכל סעודה מפסקת אלא מותר ביאור הלכה

משנה ברורה

אף אם יש ג' נ"א זמנו דלא משיב קביעות [אחרונים]: הו (ב) ודעתו לאכול אחריה סעודת קבע. אבל אם אוכל אח"כ רק חלי"ם ערמי לא נחשב לסעודה כלל וא"כ הסעודה הקודמת היא עיקר הסעודה ואסור לאכול בה שני תשבילין: (כא) ואח"כ מתפללין מנחה וכו'. ורבי (יז) מאחרונים אין דעתם טובה מה להרמב"ם מתחלה מנחה (טז) ומסתמא כירך ג"כ נהמ"ו ממחלה: (כב) להרבות קצת וכו'. ורבי (יז) מאחרונים אין דעתם טובה מה להרמב"ם מתחלה מנחה ממי תשבילין ולהתענג בהם וזהו עיקר סעודתו ואחר מנחה שאינו רעב ואינו אמא כלל אוכל לזכר סעודה מפסקת והוא רק בעין סעודת ערמי (יח) וע"כ יש מהם שאומר שלא יאכל קודם מנחה רק תשביל אחד ואחר מנחה יאכל ערש או ביעס וכ"ל ואף שגם זה בכלל תשביל הוא לא מטערפי אהדדי. והא"י כתב להצדיק קל"ה את המנהג וי"ל אומר איני דכל זמן שהוא מכין לשי"ס בכונת הגי"ל [דאיינו שלא ייק לו התענית] הרשות בדו אכל עכ"פ יראה כל אדם שלא ישמע עלמנו יותר מדאי והכחס עיינו בראשו כדי שיוכל לאכול עקר המנחה סעודה המפסקת שלא יהא כאכילה גסה וערמי עכ"ל ובסעודה המפסקת יוכל לאכול פה עם תשביל ולא מטערפי אהדדי כיון שזכר נהמ"ו וגם התפלל מנחה באמנע: י (כג) אוכל בשר. ואסור (יט) למנוע ממנו אע"ג דאין חיוב לאכול בשר בשבת מ"מ כיון שנמנע מהם חל מילה באותו שבת יעשה הסעודה קודם מנחה. מ"א: (יג) להפסיק. כחכ הנאר היטב אשר לפני וי"ע בנשיי תענית דף כ"ט דכתב דל"ס להפסיק עכ"ל ע"ש. ולא דק דמ"ש רש"י שם אינו מפסיק סעודתו וכ"ו ר"ל דל"ס אוכל סעודה מפסקת אלא מותר

(מ) ומתן בשר דלך רחוק ודמך ודמך

הרמב"ם (יג) להפסיק. כחכ הנאר היטב אשר לפני וי"ע בנשיי תענית דף כ"ט דכתב דל"ס להפסיק עכ"ל ע"ש. ולא דק דמ"ש רש"י שם אינו מפסיק סעודתו וכ"ו ר"ל דל"ס אוכל סעודה מפסקת אלא מותר

י' ת"פ או א"א 257 ספריא

One evening as I sat learning *daf yomi* on my Romeo and Juliet balcony, I was suddenly transported to fair Verona, where I laid my scene. I imagined Juliet leaning her cheek against her gloved hand as Romeo gazes up at her under cover of darkness. Juliet sighs (“Ay me!”), and Romeo hangs on to her every sound and gesture (“She speaks! O, speak again, bright angel”), wooing her from below in language reminiscent of the Song of Songs, which Shakespeare seems occasionally to invoke (“Stony limits cannot hold love out”). I imagined the balcony as the site of many subsequent late-night trysts, as it is the one place where the lovers can speak freely to one another without risking the wrath of the Montague and Capulet clans. Surely Juliet longs, each day, for night to come, so she can go out on her balcony to speak to Romeo.

And then I imagined that one day, Juliet comes home to find that her parents have boarded up her balcony. Her window is covered with wooden planks fixed crudely to the wall, and pieces of the railing, hacked at with axes and spades, lie strewn on the street below. “Her gates have sunk into the ground, he has smashed her bars to bits” (Lamentations 2:9). Juliet is utterly distraught: how will she see Romeo that evening? How will she communicate with her lover? “See, O Lord, the distress I am in! My heart is in anguish” (Lamentations 1:20). It is not only her balcony she has lost, but the whole elaborate system of semaphores and scheduling that she and her lover have constructed to ensure that they see each other regularly. Juliet wails. “Bitterly she weeps in the night, her cheeks wet with tears. There is none to comfort her of all her friends” (Lamentations 1:2).

The rabbis, in mourning the Temple, were not just mourning a physical edifice but an entire system of connecting with God—one that involved daily sacrifice, fragrant incense, elaborate vestments, and golden trumpets. I, too, felt that I was mourning not just my marriage but all my romantic dreams—dreams that involved late-night roving and star-crossed love. I’m not sure if, after the destruction of the First Temple, the Jews dared hope that there might someday be a second. I only know that in my own life I harbored no such expectations.

קפ ולאחר

גמרא סודותיו ויכר נדבה התח כלתה ולא יסבך בסילוק...
השילוח בין גבר כשדה לבי' אלא מיד לאחר מדר ספורה ויכר...
התלמוד והבן רמ"ט דאן רמיה

קפ ולאחר

השילוח קודם בתי' וספויאן רמיה סהודא דרבא...
רמי' זרעא איקלעו לבי ריש גלותא לברר דסלקי חבא בקסמיהו פרי...
קודם בתי' שדר להו דיסתמא וכו' אלמא שהו רגילין להסיר השילוח...
קודם בתי' ובתי' אמר רמ"ט זיל דאון רמיה משם שהיו לרם...
שלהנות קטנות כל אחד שלהנו לפנת ולא ידו ספירין השילוח...
סלפני הסבך אבל אגז שאנו אוכלים כולנו על שילוח אחד אין...
נכון להסיר הכפה והלחם (ט) עד אחר בתי' ויש שנוהגים שולקחים...
כל הלחם והספה וסניחין אותה לפני הסבך (ס"א) וצריך לישל ידיו...
קודם שיברך) וקודם שיטול ידיו ויברך בבית שלא ישאר שם...
פירורין (ס"א שאין בהן כוית) וסמאם בתי' אל נטולה אע"פ שבוטרי...
לאבד הפירורין שאין בהן כוית. שפא. יהא השמש עם הארץ...
שבוטרי להשתמש בשמש עם הארץ וינהג גם פירורין שיש בהן...
כוית שאשר לאבדן. לכך יכר בתהלה;

אחר

גמרא סודותיו ויכר נדבה התח כלתה ולא יסבך בסילוק...
השילוח בין גבר כשדה לבי' אלא מיד לאחר מדר ספורה ויכר...
התלמוד והבן רמ"ט דאן רמיה

דחומר לאבד קוד פירורין שאין בהם כוית...
השיר (קל"ט): דחוקה כסות של"ג מכסין בכין כשפת פה"ח פל סס...
לא תניף עליהם...
ז'לחן כחובת כשיליה התיבה (כג) עכ"ל וכו' קר"ח וכו' בשלש הלוקט (פ) ובתי'...
שוד בשבילי הלוקט: מתי קחני רבי שמהו שמחתי עמם אחר פעם אחת. ויש אחד...
מנכר כתי' ושהגוי' לברכת פונה ויחשלים ויכור חורק כוית לקח הספק ותקטר...
בבטו וכו' וסגו לסלקו כשפת כרעה. ושל עשויים אלו כחופים כתי' וטעמים...
כשחתו ויש סלא לכסות הסכין ולפי כסם רבי שמהו און לחלק בין שבת לחול מ"ת...
מנהגין על ישראל תורה היא:

רמ"ט זיל דאון רמיה משם שהיו לרם...
שלהנות קטנות כל אחד שלהנו לפנת ולא ידו ספירין השילוח...
סלפני הסבך אבל אגז שאנו אוכלים כולנו על שילוח אחד אין...
נכון להסיר הכפה והלחם (ט) עד אחר בתי' ויש שנוהגים שולקחים...
כל הלחם והספה וסניחין אותה לפני הסבך (ס"א) וצריך לישל ידיו...
קודם שיברך) וקודם שיטול ידיו ויברך בבית שלא ישאר שם...
פירורין (ס"א שאין בהן כוית) וסמאם בתי' אל נטולה אע"פ שבוטרי...
לאבד הפירורין שאין בהן כוית. שפא. יהא השמש עם הארץ...
שבוטרי להשתמש בשמש עם הארץ וינהג גם פירורין שיש בהן...
כוית שאשר לאבדן. לכך יכר בתהלה;

בין אברם נ"י

אחיקם קפא הרכות הגוהגים בסעודה

ט"ז מן חדר

נ קסא לערות. כ"כ הכני בשם הכות' ויש הלכו כ"כ לא חיש לפרות...
ואמרו קאמר שיטול דיו הנהג אלא מ"ל דלא קסא לפרות אלא כשהחם עליהם...
אכל אס כויתן ליהם שרי וכו' ויהיה כולן פרה ביהוה והגלו כהמספה סס...
פ"ס חס סותם הכות' דקסא לכו ל"ל לנס לבסור כויד כוית מל' ה"ל...
דלן דלן לכר כוית אלא סל"ל אף...
כס הודס דלן לכר כוית אריס סלא...
ידרוס פל הסדוקין וק' לכוית אף פ"ס...
שהסדוקין נתיים אל נתיים כון שאין כסס...
כוית ליה לן כה וחס יס כסס כוית אבדו...
למכין חס' און חוס כליטין כתי' סימן...
קמ"ל כיל כויד: וחס חוסבן קסיה...
הטוספת סכ"ל דסנת על רש"י דגריס...
כסס לפור לאבדן כר דכסס כרי...
כשתשילן במקס פדורין פליסס כתי'...
רש"י מלה קמי ארקן פ"ס: ד סלא...
לכחות דספסס הכוס סלחן חוסס לכוית...
וכוונת כתיב (א) חרף כוית כרול וכסנת...
און סדן מונח ויכא רמו לכוית ויש או...
דוקא סכין על כרל נרף לכחות (שילן...
ארע) וכוונת כתיב דאן סנין כדכתיב...
לחלק כין סנת לחול. כוונת סל"ל פ"ס...
לכחות כסס כשפת כרבת הכוון סלא דלא...
ססמו פ"ס התי':

קפא

כתיב כ"י ר"ס קמ"ל כסס מ"ה...
מיס לרבותם סלחן לכוית...
מוכח נלחי ל"ס לכסויה כה תקמי סלא...
סלחן סלא ויש לו מ"ס אהרונים והוא...
נרף לאכסו ספדס ארצת כויד כון נ"י...
כסותות כסנת ולי יסיון לו מ"ס ככסל כספדס כהארת וסלא ידו לגרול סכר...
כסכר מחייב ככסס וחס יס לו כסן כוכ לו י"ן חקקס ס דיו ומנכר ככל

לאסל מהנה און נרף לסלק כלל וכן סולג סמ"י כ"י סמ"ח סג"ח לאר...
סאלו כ"י ורביס מוכיסי סס: (ב) ואלו סלחן כ"י. כ"י ס"ח ז"ל א"כ ויהי...
סכ"י נתיים אחרים וסכין פל סלחן נרף לכר לא סלקקק נס כוון סס...
ולא ד"ס שר חילוק סס דמסן כחלומר כ"י מלוקן סלחן ויש לרס סלחן...
פל די רסור סלחן סלע סדוריס וס...
במקס סססלחן און מתי סדורין...
(ג) ככס לכוית סכין. כתי' כ"י ספ"ח...
כחור דכרל סג"ר ויה סלחן ויש רין...
ס"סס ססס פל סלחן סווסס לכוית...
סמלרין יס סלחן דתי' כתיב ל"ס חרף...
סליסס כרל. וקסס ל' כסס רכ"ס סמ"ח...
ל"ס סססס אחר כתי' סלחן סכין...
דחלילס וסכ"י חרף סכין חקקס כוית חקקס סכין...
ככסס כ"כ ככס ללוק סססס ככסס. וכו'...
כ"י ססס ססססן כססס ויש סלא לכסוח...
ל"ס ססס רכ"ס סססס און לוק. וס"מ...
ככסן סל ישראל חורס סלא סל"ל: ונרף...
ססס ל"ס חקקס לו וס דוקא ל"ססס...
רכ"ס סססס ולי ל"ססס כחלר וסססר...
דקאמרו ס"י ל"ססס ר"ס וסס ל"סססר...
ד"ר"ס כ"ס ל"ססס ק"ל ל"ססס ככסס ו"ס חרף...
הלחם ס"לר ל"ססס ל"ססס ר"ס א"כ סכ"ר...
כ"י כוידס סג"ר סס ס"ס ס"ס סססס...
כדל"ס ככסס סלא י"ל א"כ סלחן ככסל...
ככססס ססס סססס סססס וס"ר חקקס...
ככס ססססס סססס סלחן סססס חקקס...
וק סססן כחלר רכ"ססס סס"ר פל מ"י...
חקקס וכו' ססס סססס סססס ס"ס...
ככססס ס"ס ססס ס"ס ססס ס"ס ס"ס...
ל"ססס ססס ססס ס"ס ס"ס ס"ס ס"ס

שהוא רק כשלא נבנה עד חמיסר, נאסר יום הגף כולו. ואם היה זה רק בחשיבות ספק, והוא גם רק ספק קטן, לא היה שייך למיגזר ולאסור בחדש כל יום הגף.

אלא הוא משום דהחזיב בכל יום ויום לצפות כעין וודאי שיבא היום, וממילא כשיבא חמיסר הדי יהיה החזיב לצפות כעין וודאי על כל שעה ושעה שיבנה, שלכן שייך לגזור. ופשט שאף רנב"י לא יפלוג על זה. אך שמכיון שחזינן שאיבא ר' יהודה דטובר דכל היום אסור מדינא בליכא מקדש, אמר שגם ריב"ז מדינא אמר, כקושית התוס' שם ע"כ ד"ה בשיטת רבי יהודה אמרה. וא"כ הדי יש לנו לצפות כעין וודאי שיבנה בכל שעה ושעה, שפסח בטורה שוב אי אפשר, אלא בטומאה, אבל עומד בשני כסר אפשר להיחזק בטורה, וכן עולת ראייה ושלמי חגיגה ושמתח, שכן יש עלינו לצפות. שלכן וודאי יש לנו לכרך בזה (ועיי' לקמן סימן כ"ד סוף אה ז' בעניין זה).

דודכם אוהבכם בלר"צ

משה פיינשטיין

סימן ט

גמר ברכה בתוך כדי דיבור לברכת חברו אם יענה אמן, כתובה שכתובה ביום והחופה בלילה, ישיבה על הקרקע בליל תשעה באב, מי שלקח בשוגג מבית הכנסת חפצים שאינם שלו, אם מותר למסור גנב לערכאות, ועניינים שונים

בע"ה כ"א אלול תש"מ.

מע"כ ידי הרה"ג מוהר"ר גבריאל קראוס שליט"א דיין במנטשעסטער.

א. גמר ברכתו אחר ברכת חברו, אבל בתוך כדי דיבור, אם יענה אמן, וביאור המעם שלא יענה אמן אחר ברכת עצמו, וכשפיים ברכה בשוה עם חברו

הנה אם לענות אמן מי שגמר סבתו אחר ברכת חברו, קדם תוך כדי דבור, אם יכול לענות אמן על ברכת חברו, אף שאינו יכול לענות כשסיימנו בשוה. וטעם הספק שכתור"ה לא ביאר, הוא אם זה שאין עוזב אמן כשסיימין בשוה הוא מטעם דכיוון ששניהם אומרין אמן הוא בהכרח עונה על ברכת עצמו, ואף שכוונתם דכל אחד הוא על ברכת חברו, אין למייל כתר כוונה. ובפס' שלשון מגונה, דאיתא גבי העונה אמן אחר ברכת עצמו, שייך יותר לגבי אינשי אחרתי, שצריך לעשות באופן שלא יהיה גנאי לגבי דיחודו, שהוא רק לפ"מ שנראה, שלא שייך ענין הכוונה.

ואף שלא מוכן לנו כל כך ענין הגנאי כוה. ועיין בתר"י ר"פ שלשה שאכלו (דף ל"ג ע"ב מדפי הרי"ף

להקדים זמן החחלת אמירת טל ומטר, והנה למעשה אינו נוגע כלום כדכתבתי במכתבי הראשון ב"ג חשתי שנה זו (אג"מ אר"ח ח"ד סי' י"ז) כי ח"ו לשנות מהמנהג דכלל ישראל אף כשיש קשיוח גדולות, אך שיש לתרץ אם אפשר, מדין לימוד התורה.

אבל אמת גם מה שכתבתי שליכא קשיא כלל, כי נוהגין בזה כשמואל כדכארתו שם הטעם. והאבודרהם שהביא בתר"ה הוא ראייה גדולה לזה, שהוא כותב איך שעשו ושיעשו כן לעולם, שהזמן הוא מיזם ששים לתקופה שהוא בכ"ב בנובמבר. וכשפעברואר הוא כ"ט יום, הוא בכ"ג בנובמבר. וכוונתו לכ"ב נובמבר דספירת הנוצרים שספרו אז כל העמים הנוצרים, שהוא כמו שספר עם יין והרסטים כל השנים, שהוא אליבא דשמואל. כי אליבא דתקופת ר' אדא היו צדיקין להתחיל בזמן האבודרהם כשמונה ימים מקדם, שהוא כ"ז נובמבר. ואף שאה"ע לא ידעו זה עד ערך ד' מאות שנים מקדם, ולא הסכימו לזה רוב האומות רק עד ערך שתי מאות שנים מקדם, מ"מ האבודרהם הוא ידע זה, ומ"מ כתב דהיו מתחילין לומר בכ"ב בנובמבר, כמו שמתחילין עתה כל ישראל, ודוא משום דבזה נוהגין כשמואל. ונמצא שכלא מתכוין הביא ראייה לדברי, וחו לא מיד, דאין להרהר אחר זה אף בדרך קושיא כי יפה נוהגין.

והגני ידו מברכ ומקיר

משה פיינשטיין

סימן ח

ביאור החזיב לצפות לביאת המשיח בכל יום

בע"ה י"א ניסן תשל"ט.

מע"כ אהובי בן אחי וחביבי הגאון מוהר"ר יחיאל מיכל פיינשטיין שליט"א

כולכם תעמדו על הכרעה להג כשר ושמת מאד, וגם שנוכה בו עם כל ישראל לגאולה אשר אנחנו מצפים ומחכים חמיד, וגם לבנין בית הבחירה.

ונקיים גם מצוות פסח, אף אם כטומאה, ובששת ימים עוד לקיים ראייה חגיגה ושמתה בשלמים. וכנביאת מלאכי (ג', א') אשר פתאם יבא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים, אשר יש לפרש, אף כשליכא רמו, דהדי עבדו כל הקיצים שאמרו אף גדולי עולם, וא"כ בכל יום שיבא הוא פתאם. שהרי לא ידוע שום טעם על עדיפות היום מהקודמים, שלכן מצד אמונתנו הטהורה יכול לבא בכל רגע ורגע. ולזה משמע שאיכא חיוב לצפות יותר מחשיבות ספק. דהא למ"ד שריב"ז? טובר שכליכא מקדש האיד מזרח מתיר (מנחות ס"ח ע"א) ובשביל מורה יבנה ביהמ"ק אף

ואמר לו כך יבא: שהרי מצוין
 אנו להחיותו וכו'. כגון מנצח
 מסתן (כ"י): זה שאמר חכמים
 וכו'. כך אמרו בזה הדין (א"כ)
 משמיה דרב וכו' רבי דהיא לא
 אירי נר תשא אלא בני ע"ה קבל
 פלו טב מטם: אפילו הגרים וכו'.
 הייתה ע"ה (א"כ) ופירש רש"י טעמיה
 קרא לא בקרי ישראל אלא מתעסקין
 נכסם א"כ מלואם הרונים עם ישראל
 וכגון קרין ללשנה לאו דוקא דהיא
 הדין במלואו משו גיט נכד
 שמתעסקים נכס מפני הטעם וכן
 למען עיניהם ולקרי טליהם וכגון
 דכ"י משמע כמספחה (פ"ד)
 ופירושלמי (פ"ד). וכגון עוד ותכל
 מקום לא עשה קובצין שום א"כ
 תרלא דהא אין קובצין רשע א"כ
 דיק (א"כ) אלא ע"ה ע"ה ע"ה ע"ה
 ע"ה ע"ה

דינכם. ואם יש זכות לישראל כריניו דנין לו
 דין תורה ואומרים לו כך דינינו. ויראה לי
 שאין עושין כן לגר תושב אלא לעולם דנים לו
 כדיניהם: וכן ייראה לי שנהגין עם גר
 תושב בדרך ארץ וגמילות חסדים כישראל,
 שהרי אנו מצוין להחיותו שני לגר אשר
 בשעריך תחננה ואכלה. זה שאמר חכמים אין
 כופלין להן שלום בגרים לא כגון תושב. אפילו
 הגרים צוד חכמים לבקר חוליהם, ולקבור
 מתיהם עם מתי ישראל, ולפרנס ענייהם בכלל
 עמי ישראל, מפני דרכי שלום. הרי נאמר טוב
 י"י לכל ורחמיו על כל מעשיו. ונאמר דרכיה
 דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום:

פרק אחד עשר

א המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד לישנה הממשלה
 הראשונה ובונה מקדש ומקבץ נדחי ישראל. וחוזרין כל
 המשפטים בימי כשהיו מקודם. מקריבין קרבנות ועושין שמטין ויובלות ככל
 מצותן האמורה בתורה: וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים כלבד
 הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו. שהרי תורה העידה עליו שני רשב י"י אלהיך את שבותך ורחמך
 רשב וקבצך מכל העמים וכו' אם יהיה נחזק בקצה השמים משם יקבצך י"י אלהיך ומשם יקחך והביאך
 י"י אלהיך וכו'. והלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים:

פ"א המלך המשיח המשיח
 מוטב נביאם משיחו וכן לי
 לפרש כס דכ"י דין מנה טעם
 רכ"י (כ"י) אל יעלה ברעמי וכו' עד
 שנהג בעונתו וכו' וכגון ה"לכ"ד

Shmuel Horik, "Catching Up to Israel: A Yom
 Ha'atzmaut Reflection on the Post-Risk Piskah
 Gap," The Lehigh, May 9, 2019

2019		Israel	Din
April	27	א"ת א"ת	א"ת א"ת
May	4	א"ת א"ת	א"ת א"ת
	11	א"ת א"ת	א"ת א"ת
	18	א"ת א"ת	א"ת א"ת
	25	א"ת א"ת	א"ת א"ת
June	1	א"ת א"ת	א"ת א"ת
	8	א"ת א"ת	א"ת א"ת
	9	א"ת א"ת	א"ת א"ת
	15	א"ת א"ת	א"ת א"ת
	22	א"ת א"ת	א"ת א"ת
	29	א"ת א"ת	א"ת א"ת
July	6	א"ת א"ת	א"ת א"ת
	13	א"ת א"ת	א"ת א"ת
	20	א"ת א"ת	א"ת א"ת
	27	א"ת א"ת	א"ת א"ת
August	3	א"ת א"ת	א"ת א"ת
	10	א"ת א"ת	א"ת א"ת

האשה פרק שמיני פסחים

פז:

סדרת הש"ס

ה'תל"ב רב יחזקאל
ה'תל"ג רב משה
ה'תל"ד רב משה
ה'תל"ה רב משה
ה'תל"ו רב משה
ה'תל"ז רב משה
ה'תל"ח רב משה
ה'תל"ט רב משה
ה'ת"ס רב משה

ממס: וזה יפסנת. כליף

לקמיה: בימי שיהיה יחם. פסיח

דקדק וימי ירכסם בן יחם מלך

ישראל: בהן בית אל. סמר לעסר:

וזכר אם הכתמים נקמין: כי לא

אוסף עד ארחה. סמ"ג דפועטמט

הוא לרסרי הוא מלכב סם רמס:

כי נשא אשה לה. נקח מלמה

ואממיה מממה וימיה קליטה קל

מדכר ופסיח דקדק לנפול הוא:

רבי יוחנן אמר סהכא ורחמתי ובי

ואפרתי ללא עמי עמי אתה. לוחם

שלל היו מעמי ירכון סס ויהי לי

לעם: אפילו דור. רמסס שלפין

יקללו אל מלמס: מדדע. סמפס

על שלפין אם ירמל וקף על פי

סמסול: דדקה עשה ספירן. שלל

היו יסלן ללנלס ימ: יפסל

דף תלמיד א. להסין ססוכה:

נפא דרוסאי. נסנע נע"ו: כדא

נחתינ ונדא סליקין. נמסנה ו

לנן סמקוס ממד: הגלה אותן

לכבל. סלן סכדס לכרס כסלר

לונמס: שפוקה כסאול. ויסד

סמס מהר כנו סהססס מד

סלול סלסס: סקרב יסנלם דלשן

תורה. ולל סמסס סורה סקן

מהר: לביט אסן. לכרס מלול

כסדס ילל: כספ סכרס. סכוו

סרלל כללסס ממגריס כרסכס

(ססס י) וינללו סל מנרס

וכימי רמנעס ענה סישק מלך

מנרס ונלל סל כל סוללרס:

למיניכס. כלומר דכר סלל רלסס

סס סהסין סונה לססלל ט:

ממרס

דבליס. סמי לרסס דומה כמ דומה: כי אכרס מלך ארס וישימס כעסר לדדס: ותורר ותלד בן ויאמר ה' אליו קרא שמו יורמל. סממל סמי לורסס ולורסס כגולה: ארבעה קנינן נקמין וכיס המקדס סלס מניכיו. קמין סכוון ספיוו לקרסס קמין לו סלס סטורס לקנעס דכר סמכר לו: סלס גידות. ירעלל דהייט גולה ולל עמי ולל רחמיה: ילמר ללס וגר ונקלט וגר כעלה גידוס הנלס ורמסי כעלה גידוס לל רחמיה ולמרמי ללל עמי עמי סמה כעלה גידוס לל עמי: קיסח. קבר סלרך ימיס מלס על ידי סמפסלסס כרנעס סס

זרעאל. על סס סממל סררס
גולה:
והגלה אותם לבבל. והל דלמר

גניסין (דף י' סה)
הממל כטולך לו כעולה דכר
כסו ללמל כני כסו מעל סמי
הייט לכמר דלמו כמרי כנלל:
סממס

זרעאל על בית הוא והשכתי ממלכות בית ישראל ויתר עור ותלד בת ויאמר לו קרא שמה לא רוחמה כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל כי נשא אשה להם ויתר ותלד בן ויאמר (ה' אליו) קרא שמו לא עמי כי אחם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם לאחר שנולדו [לו] שני בנים ובת אחת אמר לו הקב"ה להושע לא אהיה לך לאמר כמשה רבך שכיון שדברתי עמי פירש מן האשה אף אתה ברור עצמך ממנה אמר לו רבש"ע יש לי בנים ממנה ואין אני יכול להוציאה ולא לגרשה א"ל הקב"ה ומה אתה שאשתך זונה ובגד [בני] זוננים ואין אתה יודע אם שלך הן אם של אחרים הן כך ישראל שהן בני בני בחוני בני אברהם יצחק ויעקב אחד מארבעה קנינין שקניתי בעולמי תורה קנין אחד רכתיב ה' קני ראשית רכתיב שמים וארץ קנין אחד רכתיב קונה שמים וארץ בית המקדש קנין אחד רכתיב ה' ור זה קונה ימינו ישראל קנין אחד רכתיב עם זו קניית ואתה אמרת העבדים באומה אחרת כיון שירע שרמא עמד לבקש רחמים על עצמו אמר לו הקב"ה עד שאתה מבקש רחמים על עצמך בקש רחמים על ישראל שגורתי עליהם שלש גזירות בעבודך עמד ובקש רחמים ובמל גזירה התחיל לברכן שנאמר והיה מספר בני ישראל בחול הים וגו' והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אחם יאמר להם בני אל חי ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו וגו' וחרעתיה לי בארץ ורחמתי את לא רוחמה ואמרתי ללא עמי עמי אתה אמר רבי יוחנן אוי לה לרבוות שפקבית את בעליה שאין לך כל נביא ונביא שלא קיפת ארבעה מלכים בימי שנאמר חחון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלים וגו' אמר ר' יוחנן מפני מה וזה ידבעם בן יואש מלך ישראל להמנות עם מלכי יהודה מפני שלא קבל לשון הרע על עמוס מגלן ראמינו רכתיב דבר ה' אשר היה אל הושע בן בארי בימי עוזיה יוחם אחו יחוקיה מלכי יהודה וכימי ידבעם בן יואש מלך ישראל ומגלן רלא קיבל לשון הרע רכתיב וישלח אמציה כהן בית אל אל ידבעם מלך ישראל לאמר קשר עלך וגו' וכתביב כי כה אמר ר'א אפילו כשעת כעסו של הקב"ה וזכר את הרחמים שנאמר כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל ר' יוסי בר ר' חנינא אמר מרכא כי נשא אשה להם ואמר ר'א אל הגלה הקודש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים שנאמר וחרעתיה לי בארץ כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה ברוך ור' יוחנן אמר סהכא ורחמתי את לא רוחמה אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי מאי רכתיב אל תלשן עבד אל ארזינו פן קללך ואישמתי רכתיב דור אביו יקלל ואת אמו לא יבדך אמו לא יבדך אל תלשן אלא אפילו דור שאביו יקלל ואת אמו לא יבדך אל תלשן עבד אל ארזינו מגלן מהרשע א"ר אשעיא מאי רכתיב צדקת פרוצו בישראל צדקה עשה הקב"ה בישראל שפוח לבין האומות ודיינו ראלו ההוא מינא לר' חנינא אגן מעלינן מנייכו כתיב ככו כי ששת הרשים יבש שם וגו' ואלו אגן איתניבו גבן כמה שני ולא קא עבדינן לכו מידי אמר לו רצונך יפול לך תלמוד א' נפול ליה ר' אשעיא א"ל משום דלא ידעיתו היכי תעברו תכלינן כולדו ליתעו גביכו מאי דאיכא גביכו קר' לכו מלכותא קסיתעא אמר ליה נפא דרומאי כדא נחתינן ובהא סלקינן: חני רבי חייא מאי רכתיב אלהים הבן דרכה הוא ידע את מקומה יודע הקדוש ברוך הוא את ישראל שאינו יכולן לקבל גזירות אבריות אדרם לפיכך הגלה אותם ויאמר רבי אלעזר לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לכבל אלא מפני שעמיקה כשאול שנאמר סמל שאול אפרס ממות אנאלם רבי חנינא אמר מפני שקרוב לשונם ללשון תורה רבי יוחנן אמר מפני ששינון לבית אמן משל לאדם שכעס על אשתו להיכן משגרה לבית אמה ודיינו דרבי אלכסנדר דאמר שלשה חזרו למסערתן אלו הן ישראל כסף מצרים וכתב לוחות ישראל הא דאמרו כסף מצרים רכתיב ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים על ירושלים וגו' כתב הלוחות רכתיב וואשברם לעיניכם תנא לוחות נשכרו ואותיות פורחות עולא אמר כדי שיאכלו חמרים

ה'תל"ב רב יחזקאל
ה'תל"ג רב משה
ה'תל"ד רב משה
ה'תל"ה רב משה
ה'תל"ו רב משה
ה'תל"ז רב משה
ה'תל"ח רב משה
ה'תל"ט רב משה
ה'ת"ס רב משה

י' יצחק בן יצחק

משה יצחק (יצחק) אבן יצחק

תלך דבר זה נותן תוא גם בשאר מצוות דלפירושו זה כל המצוות כולן מלבד תפילה נכללות תן כחיי עולם כמובנו ות.

ג. וכבר לעמוד על סהול הדברים יש לנו להקדים דבריו של

המח"ל בספר התחיבות על הל דמבואר במרא דהחולך אל בית הכנסת הרחוק יקבל שכר פסיעות על המרחק אף על פי שיש לו בית הכנסת קרוב לביתו. וכתב על זה המח"ל דמי שיש לו שתי סוכות והולך לסוכה הרחוקה אינו משתכר בהליכתו להרחוקה. והמברר דבר זה באה בלשונו של המח"ל בקיצור נמרץ, מפני שהש"ת מצוי בבית הכנסת ולכן דקא בבית הכנסת אמרו כן כי החולך לבית הכנסת נמשך הוא אחרי הש"ת. ולנו אין הרברים הקצרים סמפיקים להבהרת ענין זה. אלא דהדברים הללו כנויים הם על יסודה של התבדלה בין התענו של קרבת אלקים בעבודת ה' ככלל והתענו של קרבת אלקים בעבודת התפילה בפרט. כי בעור אשר המצב של קרבת אלקים דעבודה ככלל, נוצר על ידי קיומם של המצוות, הנה מצות התפילה מתקיימת על ידי יצירת המצב של קרבת אלקים. ורואים אנו דבר זה סמכה הלכות בדיני התפילה כי לכמה דברים כל זמן שלא עקר את רגליו הרי הוא כעומד באמצע התפילה. ולשונו הפוסקים באה דעדיין עומד לפני הסלך מויקרי. והלא כרי הוא כי לאחר שפסק פומיה מתפילה נמרה מצוותו וככל זאת הרי הוא עומד לפני הסלך עדיין, בודאי דלא יצויר ככהאי גוונא בשאר מצוות והיינו כמבואר לעיל דקרבת אלקים דשאר מצוות בקיומן היא גוונה מה שאין כן בתפילה והויא מצב עצמה מעשה של קרבת אלקים ועל כן צריכים אנו לפעולה מיוחדת כגון עקירת הרגלים לכפל מצב זה של קרבת אלקים הנוצר על ידי מעשה התפילה. וכדברי הכמים נקריא דבר זה כלשונו נפטר מרוב.

ד. ומתוך כל האמור בזה אנו באים לקביעת הגדרתה של

קדושת בית הכנסת. דאין סוף ענינו של בית הכנסת מקום מיוחד לקיום מצוות תפילה אלא סוף ענינו הוא בזה שהוא מקום מיוחד לעמידה בפני הסלך ומציאות מקום של קרבת אלקים. וכאן תענו לשרשו של החילוק בין התפילה לסוכה ובין הליכה לבית הכנסת. דיעוין רישב"א סוכה דעולה לרגל נקרא עומק במצוה שמש ולא עומק בהכשר מצוה. יע"ש. וחזוין מוה דאף על גב דגוף המצוה הוא הייחוד

נמצא בעזרה מכל מקום אין ההליכה בנדר הכשר, משום דחילוך בכדי להתקרב הוא הוא גופא דלעובדא של התקרבות. דחילוך פירושו פיעוש המרחק. וקרובה פירושה כלי מרחק. והיכי לענין המצוה הוא מציאות הקרובה, ההליכה היא התעסקות בגוף המצוה ולא במכשיריה. ומכיון שנתבאר לעיל דקדושתו של בית הכנסת הוא מפאת הייחוד מקום של קרבת אלקים (מצב זה של קרבת אלקים מצד עצמו ולא מצד שכר מתקיימת מצוותה של תפילה) הרי שההליכה לבית הכנסת נהי דבשעה שאנו דנים לענין קיום מצות תפילה לא הוי אלא הכשר מצוה וכגון החולך למול את בנו אבל מכל מקום לענין הליכה למקום של קרבת אלקים התליכה בעצמה הויא מעשה של התקרבות. וזה הוא שחלק המח"ל דהחולך לסוכה רחוקה אינו משתכר בהליכתו אף על גב דהחולך לבית הכנסת רחוק נמשך שכר פסיעות יתירות משום דהחולך אל בית הכנסת, נמשך אחר הש"ת. והיינו כנ"ל דמכיון דההליכה לסוכה אינה אלא עצה לקיום המצוה שמילא מכיון דיש לו סוכה יותר קרובה הרי כל הפסיעות הייחרות אינם אלא פסיעות של רשות, מה שאין כן בהחולך לבית הכנסת דעצם ההליכה הויא מעשה המשכה אחר הש"ת, לא נתבטלה צורתה של המשכה זו על ידי זה שהיתה לו עצה למנוע את עצמו משרחה יתירה.

מאמר 1/2 (Paschel)
ח 2 (ישראל, מרש)

ירושלים

- "לשנה הבאה בירושלים" ריז .....
- ערי "ירושלים" שבגולה ריט .....
- בדרש - "ירושלים הקטנה" * פרסבורג - "ירושלים דהונגריה"
  - * סערדאהעל הקרובה לפרסבורג * ווייזן * קישווארדה
  - * סילאדיקראסנא (Szilagykraszna) * איזושטאט * יאסי - "ירושלים דמולדובה" * פשדורוד בפולין - "ארץ ישראל בזעיר אנפין" * בנדין -
  - "ירושלים דוגלמביאה" (Zaglebie, שם האזור) * מאלעניץ בפולין -
  - "ירושלים הקטנה" * בוטשאטש - "ירושלים דגליציה" * קרמנצ'וג -
  - "ירושלים דאוקראינה" * ליזורנו - "ירושלים הקטנה" * סיאנה
  - * פיטיליאנו (Pitigliano) * קורפו - "ירושלים קטנה" * איזמיר -
  - "ירושלים הקטנה" * קובה (Kuba) - "ירושלים דקאוקאז" * יזד (Yezd) - "ירושלים דפרס" * בוכארה - "ירושלים קטנה" * וויניפג -
  - "ירושלים דקאנאדה" * בוסטון - "ירושלים דאמריקה" * נספח א'

251 קכו תרצ"ו - תרצ"ז

נפטר אתר ארץ עיננים קנים תפטר בבית הסודר וזכה רג'ם ואלף שלא לפחדו אך במקום שמלוכלך בצואה למד אהרן במעט יין ולעשה לו ארץ שלם סוף נעיל כישלגין ותנריכין והכתומה שמלוכלך מתמת עינוי לחן תוך הארץ. בתולה בת תשע כנים נפלה וזכה ב' שעות וזכה ס' פנחס דהרודין למתדה ולבוש תנריכין כשאר מתים ולעשות ארץ שלם סוף נעיל כישלגין ובגדים מלוכלכים להציה בקבר על הארון :

היא י' ש"ס ר' יחזק שמש בכתרוחו לסר בישיבת תנאן מ' פנחס ט"ל כשהיה אב"ד בק"ק פולדא וזכה זה שנת ש"ס, ואמר בשם רבו רג'ם ואלף בעל מחבר כס"ע מה ששכחין גרות בק"ק וירוסקא יתיר משאר קהלות וסריעות לי בתורבן בית ראשון באו ותחשבו בק"ק וירוסקא ויתר כלות שבעים שנים גלות ככל חזרו הגולים לירושלים ולא' ואלו אשר היו בורדסו לא חזרו לא"י, וכתבו חשבי ירושלים לאנשי ק"ק וירוסקא שיבאו גם הם לישוב בא"י כדי שיהיו יכולין לעלות בשלש רגלים לירושלים כדוא רחוק מאד מהם, ולא השגתו על זה וכתבו חשוכה שבו אדם בירושלים דגולה ונתנו טור פה ירושלים קטנה, כי באותו הזמן היו חשוכים מאד בעניי הש"ס והגברים והיו עשירים גדולים, ובענין זה נחזקו עליהם נודות יתיר משאר קהלות וסריעות, רג'ם פנחס ת"ל טוף יסוף יתיר לפראג וזכה אמלגם תנאן גדול וזכה בקי בכל הש"ס ואשרי בע"פ לא נשמע כמדון וסערדו כבוד בק"ק פראג וספרד אותו ל' יום כמי על משח רבינו. סג מסס מסס כ"א דל"ז ח' סיס ח' :

ספר

סדר היום

אשר אין חזקתו חר בתקופי קמאי
חכמי דור יעה של רבתינו רבי' והאר"י דל
רבינו משה בן רבי יהודה מכיר ז"ל
יש מחבתא בעיהק צפה הי'
(ישראל, מרש)

פונת אמה ויצבי

ויאמר אמה ויצבי מלה כמלה והוא שבח גדול ונורא ויש בתהלות ט"ו וזין ואל"ף של אמה ליחד השני שמת שאמרנו. והם כולם חכשיטין לכלה ליחד אותה עם בעלה והיא מרגיחא דליה בה טימי.

ושמעתי שזה חשבה של אמה ויצבי שלחו בני הגולה שהיו רחוקים מירושלים ולא היו עם עזרא ככל ושלח עזרא אתריהם ולא רצו לעלות כאמרם שכיון שהיו עתידין להגלות פעם אחרת ובית המקדש עתיד ליחרב' למה לנו להכפיל יגוננו פעם אחרת. טוב לנו לעמוד במקומנו ולעבוד את ה'. ושמעתי שהם אנשי טוליטולה והקרובים אליהם, וכדי שלא יחזיקו אותם באנשי רשע ומחוסרי אמונה חלילה כתבו להם זה חשבה הגדול, וענין השלשה גליות והגאולות הנרמזים בו.

סימן ס

ב"ה יום עשירי מצוה תרביעית ע"פ מה קובע

סמוך לאורה ועל העלה מעלה כבוד הרב הגדול בעצמו קדישא טוהר תרשישים בש"ת פרי ישרא' גרי בקאצק יצ"ו

אחרי שהיה ע"ד המעשים שהם לזכור המצוות ביום חמישי, ולפי דעת הכ"מ העולה מבבל אפי' לארץ ישראל עובר בעשה והוא אינו מוכן שהרי זה לא נאמר אלא על ארץ כנען ופרט אלא על ארץ תוך לארץ, והענין כי אחרי שהם נדרשו ימינו שראו אלא רע לשון כי לא העז זהם לקדש גמורה של ימים לשוב עם בני גי'את הנניא עד פקודה האחרונה, אבל בני מדינתם כללו קשה מגולי קיסוס שעגלו מא"י עם שאר בני הארץ וא"כ ככלל זה, והוא מטה גדולה ונראה שם בני ככלל עשו לא"י כבוד הכהנים קייס צביה הוסי בשגלו. אמ"כ מא"י אלא הארץ אינם ככלל זה, ומה שספס מדינת מחסנוניו הוא ממנו השם דרכים ומסדות מרכזה גם מפני המעלה שפי' או כיוצא שזמן הפסחים מרושענוניו הי' מחלטק גדולה בן יוצאי ארץ ישראל ויוצאי ארצם ולרפם זימיו בר"ר משה חיקי שנתעורר שוד הפסח המעלות ארוות הסער מורכ בטחים, אבל בפ"ל העולה מבבל לא"י לים מאן דמש בזה וא"כ בורח עממניה בעוה"ם למזכה הן בעממם הדרכים וכן מלך פ"ית וד"י הי' מטה גדולה, אמנם גם לפי דעת הרמב"ן קובע זהם למ"ם ע"פ דיעקר המטה אינו אלא ה"דוקס

והצ"ח כאלה המעשה בדרך של לכנות א"י חמשה עשר ירובמים לא על ביהא ריקנים של עמם וכבר הפסית האחרונים למ"ם של תריסר מנה כי עיקר המטה הי' הארכלה ולקוחם הפי"ים לטח מטה והליטה והאפי' אינם גמר מטה, ומ"ם צדאי מטה גדולה ה"ל, ועל זה אמרו עמל לאים חסד בפעולו, גם על הפעולה של מטה מקבל ש"ר, ונאמר אחרי פדמי דרך גם על הדרך של עמי מטה יש בו שלימות ואין ספק שהיא מטה גדולה כי הקידוק הוא אהמלתי גדולה, ונאמר עוד אקבן טלו לנקבנא ופיין ביבמס דף כ"ד שאין השליטה שרש פחוס מפי רבסם מישראל, ובפרט עסה שרואט המזוקה בגדולה קן האש"ים פחופי ערך הן צבימנים קן נישרם כלבוסם קרוב לד"י כמתנון רות הגולה אקרי חלקו קסוה מנסה רבים:

ובמה שכתב מר"ם ב"ה מדינת שהשיר פנה לפי שאינו מכיבוש בני ככלל זימיו עזרה לא נתקדש אז אינו ככלל מטה זו, לא ק' דמתי טמיה, כבר הארכתי בזה בקובעם מיוחד בצבתיים הלו ואחר הוצ' הצבתיים כג"כ פתחו השלה לו קובעם מיוחד על פנינים אלו: ידוד הכו"ם ומכרנו בצבתיים הוצ' הצבתיים ישרא' הירשע חוס"ק קובע

עין משפט ונר מצוה 60 בשלשה פרקים פרק רביעי תענית

ב"ה סעודה מלאכה כעשה כאלו אינו רואה סימן ברב"ה לטוב...
פניו נעור לפר"ים • מקום מטול עבדים: אינו רואה סימן ברב"ה...
המורה מלאכה: כל מילכוד כבד ופוחס יין כעשיתם כלל טלו...
כעבור אומר ופ"י מוטמם על שולמסם • כעשיתם כלל טלו...
כעבורה הפסוקי ב"ה: עובדים ומציתים • שאין יוטלח לכן טל גבי...
תורה אודי הקדקט: כופל • מאסר לו: טל...
כ"ן תודו לכידיים ואוכל ושותה עליה קרנון של מים ודוכה כמו שכתבו מוטל לפינו תנו דרמ"מ מקום שגדעו לעשות מלאכה בש"כ באב עושין מקום שגדעו שלא לעשות אין עושין ובלל מקום חיה בבולים רשבי"ג איבד לעולם יעשה כל אדם עצמו כהלמד חכם תניא נמי הכי רשבי"ג איבד לעולם יעשה אדם עצמו כהלמד חכם כ"י שחננה תניא ארדך "רשבי"ג איבד כל האוכל ושותה בש"כ באב כאילו אוכל ושותה ביה"ב ריע אוס"ר יבל העושה מלאכה בתעשה באב אינו רואה סימן באב ואינו כראובל על ירושלים אינו רואה בשמרתה שגא"ה שמחה את ירושלים וגי'לו בה כל ארוביה שיש ארזה מושש כל המראבלים עליה מבאן אבו"ה יכל המראבל על ירושלים וזכה ורואה בשמרתה ושאינו כראובל על ירושלים אינו רואה בשמרתה "הניא נמי רבי' בל האוכל בשד ושוחה יין בת' באב עליו הכותב אוס"ר וחו"ו עונותם על עצמותם: רבי יודנה מדי"ב בבפית המטה ולא הודו לו הכמים: תניא אבו"ה לו לרבי יודנה לדרב"ן עונותה ומציקה מה

לא א"י ש"י ק"ח ב"ה סעודה מלאכה כעשה כאלו אינו רואה סימן ברב"ה לטוב...
ק"ח ב"ה סעודה מלאכה כעשה כאלו אינו רואה סימן ברב"ה לטוב...
סימן ברב"ה לטוב...
היה רעל לשב"ל של ע"י כר"ם לא יקב"ו כי אם על אחד אכל טוכוח ומציקין אין חייבת טלו האי קלינס יטלח להאסר כאלקן ואלקין סעודה התפקה חכמה יום וכן נמי ביום הכפורים (נמי) לר"ך ולפסד חכמ"ה דוחסמס יום הכפרים קן הורה כדכתיב (ויקרא ט) מערב ועד ערב והציב בשם יום הזה (ס) אכל מעל מקום אן לאסר לשתיה מאלכל סעודה חשבתה ונרדיו הי' יום גדול מ"דמטמת כדלמנח דר"י ופי' חקלם לבנה אכל סעודה התפקה אלא לנבי דר"ס מישתח והה ספד אחר ליה ההא ר"ס כנישתה סעוד אלו חנה ליה חליתא והשפיקה אחר לו אכנה עלי דלא למחן הדין נגדה לא אכנה עליה אכל מעל טעול שחיה ואלא מעל הבגיל והבגיל הדי מה ופקה מעל חכית מה כפול ופי' לבחא חס עדין יום גדול לאתר שאלו סעודה התפקה שיהי לשתיה לבלי מדין ופי' ובל טק מדין כעשה באב:

אמר רבא הלכה כההו דרין ולא הוה לי חכמ"ה • פירוש שאין לר"ך לטוח המטה והלכות דיעשין לבשים לא מבדוק כשיה

בראשית לו וישב

לִי בְנֵיךָ הוּא אִם-לֹא: וַיִּכְרַח וַיֹּאמֶר כְּתוּב בְּנֵי חַיָּה רָעָה אֲכַלְתֶּהוּ טָרֶף טָרֶף לִי יוֹסֵף: וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׁמֹלְתָיו וַיִּשֶׂם שָׁק בְּמַתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנָיו יָמִים רַבִּים: לֵה וַיִּקְמֹד כָּל-בְּנָיו וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיִּמְאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֲרֹד אֶל-בְּנֵי

(לה) וכל בנותיו, רבי יהודה⁵² אומר אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבת ונשאום. רבי נחמיה אומר כנעניות היו, אלא מהו: וכל בנותיו, כלותיו, שאין אדם נמנע מלקרא לחתנו בנו ולכלתו בתו. וימאן להתנחם, אין אדם מקבל תנחומין על החי⁵² וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזרה⁵³ שישחכח מן הלב ולא על החי. ארד אל בני, כמו: על בני, והרבה "אל" משמשים בלשון "על": אל שואל ואל בית הדמים (ש"ב כא א) אל הלקח ארון האלהים ואל מות חמיה ואישה (ש"א ד כא). אבל שאלה, כפשוטו לשון

ג' אב ה'תש"א

תורת משה, מהפירוש ג' אב ה'תש"א

ת"א י"ט א' אב ה'תש"א
1222 / 2 / 0

והשון שריבס כוים פ"ב אמר שלא להחזיל כלל א"א שכבר נגזרה גזרה שישו אהה חסום:
ואמנם הנאמן מהר"מ אלמוביט ז"ל כ' ששו אהה מטוס בלשון רבשעה האיבול הוא שעה השמחה דאילמלא דעמידה להבטות חכרון ירושלי' עולה לסוכה לחסלה לא ה' אבל מספורר בנפשוטיו. ובי' נשכח כמה מלב וא"כ בשעה האיבול שישו אהה ושינו כל המסאבל על ירושלי' זכר ורואה פתח בשמחה באיבול אהה. וכיוצא בזה שמעתי בשם הנאמן המסוד מחליט השקל ז"ל זכר הזכור ותשוא עלי נפשי ואה אישי אל לבי על קן אחיל. פי' פ"י שאהה ה' זכור הזכור אה ירושלי' לסוכה פי"ז השוא עלי נפשי בהספורר אבל אחא אישי אל לבי פי"ב אחיל כי בנה יבנה בנ"א דפח"ח שפטיים יושק:

ויאמר יהודה ונה בלע כי נהרוג אה אחינו וכסינו אה דנו ונרחה דחי' קוף ונקבה הענית דף ל' ע"כ כל הונחאבל על ירושלים זוכה ורואה בשנוחה, ויליפ הגו' עפוי'ם רש"י צפוק ויואלן להתנחם ונכאן דחי' ונקצבין תנחונין עכ' הדי [וכן הוא צוהרש פי' פיד] הנה אה לא יהי תקוה שירושלים תבנה לנוה ונתחזלין עוד, ולא נהנחם עיד זה שנים רבות, דירושלים וציהינו כנוי לנועלה רק ונאחנו נאכד ויש תקוה, ואיש כל הונחאבל על ירושלים ולנוה ונתחזלין אלה וודחי' סוכה ונראה צנכינה, והנה אה השצטים הי' הזרגים אה יוסף ע"כ השכינה היתה נוודיע זאת ליעקב אחר קצבה ההנחונין שעצרו יוני אצלחו וחי' שורה בשנוחה והי' השכינה שורה עליו, אה שאמרו ונה בלע כי נהרוג וכסינו אה דנו היינו בלשון בהוני' ר"ל וכי אנו יכולים לכקות אה דנו הלא השכינה תגלה לו דבר זה, ועל זה אומר לכו וננוכדנו וכי וע"כ לא יקבל תנחונין דהא על המי חין ונקצלין תנחונין ויהא בלצלחו ואין השכינה שורה רק מחוד שנוחה של ונלה (כדחי' בשנת דף ל' פי"א) ולא תודיעוהו השכינה שנוכדנו אוחו:

ג' אב ה'תש"א

אלף טז (תרמד) **שארית** ממני יידי נפשי על זמן הסחיים לפי שקבלם מאבותיך שהוא סמך לאלף סצביעי עם הכנכה שצם העולם שכלו מנוחם וק"ל ח"כ סלדיקים וחסדי עליון אשר פתו על קדושת שמו בגלות לא יראו במוצאן של ישראל ולא יתמוו בשמחתן:

תשובה כל ימי סייסי מלפער על דבר זה עד שראיתי דברי סריעב"א ז"ל בשם רבותיו נ"נ דאכ"ח תרי תחיות אחת פרטים ללדיקים שמתו בגלות וסיה סמוכה לציאת סמשיח ויזכו לכל ימות סמשיח בנוף ונפש ויראו בעונתן של ישראל וצבאן סניח וישמתו בשמחת חלף עבודתם וכו' וא' כללית וסיה סמוכה להנחם שצם כחשך קבלתי וכא נקרא עולם סמחיים ועליה נאמר ורבים מישימי אדמת עפר יקילו וכו':

נתיבות

מטות

שלום

קסג

בגלותה, עבודה של השתוקקות.

וזה ענין ימי בין המצרים, שהם ימי השתוקקות שבהם משתוקקים ישראל ומצפים לישועה. וימים אלו מסייעים לבנין בית המקדש. וכמו שאחז"ל (מנחות קי.) כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, שלא אמרו כל הלומד אלא כל העוסק, ששם כל עסקו בזה ומשתוקק וממתין מתי יבוא לידי ואקיימנו, אז הר"ז כאילו הקריב עולה, שבוה ממשיך את ההארות והקדושה של הקרבנות. וצדיקים אמרו שכ"ב ימי בין המצרים הם כנגד כ"ב הימים הק', ימים נוראים והג הסוכות ושמ"ע, ועד"מ כשמציירים ציור, עושים קודם רקע שחור כדי שיוכלו אח"כ לצייר עליו בכל הצבעים, עד"ז ימי בין המצרים הם בחי' הרקע השחור לימים הקדושים. ויבואר על פי הדברים, שהם זמן של השתוקקות לאלקות, יש השתוקקות כללית ויש ההשתוקקות הפרטית של כל יהודי לגאולת נפשו בהרגשת אלקותו ית', וזה בחי' הרקע השחור שעליו מאירים כל הגוונים. וזהו גם ענין תשעה באב שהבכיה בו אינה בכיה לשם בכיה, אלא בכיה של השתוקקות. וזה ממשיך את בנין בית המקדש.

וביאור אומרו תשמרו להקריב לי במועדו, י"ל דנכלל בזה גם מלשון ואביו שמר את הדבר (בראשית לז), וברש"י ממתין ומצפה מתי יבא. והתורה הק' שהיא נצחית מרמות בזה על זמן החורבן, שכאשר בטלה עבודת הקרבנות בפועל שהיא השורש של עבודת ה', העבודה בבחי' תשמרו, שהיא ההשתוקקות שכלל ישראל משתוקקים לעבודת הקרבנות וממתין ומצפה מתי יבא, שהענין הסגולי של הקרבנות שהוא סגולה לכל עניני עבודת ה' מתקיים בזמה"ז בכך שישראל מצפים להקריב הקרבנות ועי"ז ממשיכים את אור הקרבנות. וזהו ענין תפילות המוספין של ימים טובים שאומרים בהם את קרבנות היום ומתפללים בהשתוקקות גדולה להקריבם שם, שהרי זה כאילו הקריבו את הקרבן. וכמו שאמר הרה"ק מאפטא זי"ע לאחד שבא לפניו והשיח את לבו על צרותיו, והתרשם שאין הצדיק לוקח כ"כ את דאגותיו ללב, והרגיש בזה הצדיק ואמר לו, על מה שלא הקריבו היום את קרבן התמיד אינני רואה עליך שאתה דואג, רק את דאגתך שלך אתה דואג. דהיינו שלו יש דאגה כבדה יותר. וזהו ענין ספר שיר השירים שכתב רש"י שהוא שיר שכנסת ישראל אומרת בגלותה ובאלמנותה, שכל שיר השירים הוא השתוקקות לאלקות, וזו העבודה

מטות

לא יחל דברו

דברו, שהיה צ"ל לא יעבור על דברו, ומדוע נכתב בלשון זה שלא יעשה דבריו חולין. כן צ"ב ע"ד העבודה מה שתזור ואומר ככל היוצא מפיו יעשה, שהוא מיותר לכאורה. ועצם ענין נדר צ"ב איך

איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. וברש"י, לא יחל דברו כמו לא יחלל דברו, לא יעשה דבריו חולין. ומקשים בזה על אומרו בלשון לא יחל